

Orijinal Kaynak: Korsgaard, Christine. (2018, July 04). “The Philosophical Necessity of Animal Rights”, *Prospect Magazine*.

Atıf Şekli: Korsgaard, Christine. (2021, Aralık 07). “Hayvan Haklarının Felsefi Gerekliliği”, Çev. Merve Nur Yavuz, *Sosyal Bilimler*. sosyalbilimler.org/hayvan-haklarinin-felsefi-gerekliligi

Hayvan Haklarının Felsefi Gerekliliği

Christine Korsgaard

Türkçesi: Merve Nur Yavuz

Immanuel Kant’ın hiçbir insanın başkalarının amaçları doğrultusunda bir araç olarak kullanılmaması gerektiği argümanı, ahlak kültürümüzün bir parçası hâline gelmiştir. Söz gelimi; birisini, kendisinin rıza veremeyeceği bir şekilde, kendi iyiliğinin aksine bir şekilde kullandığınızda, onu yalnızca bir araç hâline getiriyorsunuz demektir. Ancak her insan, her rasyonel varlık, Kant’ın da dediği gibi “kendi başına bir amaçtır,” dolayısıyla bu tür bir muameleyi kısıtlayan bir içkin değere sahiptir.

Ancak bizler, insanlar olarak, bu tür bir değeri bizimle aynı gezegeni paylaşan diğer hayvanlara vermeye veya bu tür bir kısıt sergilemeye şimdiye kadar pek istekli olmadık. Bunun yerine onları yedik, onların üzerinde deneyler yaptık, ilaçları onların üzerinde test ettik, kürkleri, derileri ve tüyleri ile kendimizi ısıttık ve onları taşıt olarak kullandık, saban sürmek gibi ağır işlerimizi yaptırarak, onları savaşlara dahil ettik; bombalarımızı, uyuşturucu maddeleri koklayarak bulmaları, kaybolanların izini sürmeleri, birbirleriyle savaşmaları ve bizim eğlencemiz için yarışmaları için kullandık ve onların arkadaşlığında eğlence ve huzur bulduk.

Bu kullanma şekilleri büyük ölçüde hayvanların kendi iyiliği pahasına gerçekleşti; onları kendi amaçlarımıza uyacak, kapasitelerinin ötesinde çalışacak şekilde seçici olarak ürettik ve genetik özelliklerini değiştirdik, laboratuvarlarda işkencelere maruz bıraktık ve acınacak koşullarda kısa ömürler sürdükleri endüstriyel çiftliklere kapattık. Diğer hayvanları kullanmadığımız zaman bile, selâmetleri konusunda pervasız olduk, canımızı sıktıklarında onları serbestçe katlettik ve kendi hayatlarını sürdürmeleri için bağlı oldukları topluluklardan ve habitatlarından mahrum bıraktık.

Diğer insanlara davranma şeklimiz veya onlara davranmamız gerektiğini düşündüğümüz yollar ile, diğer hayvanlara davranma şeklimiz arasındaki farkın gerekçesi ne olabilir? Kant, yalnızca rasyonel varlıkların ahlaki değere sahip olduğunu ve diğer hayvanları dilediğimiz şekilde kullanma konusunda serbest olduğumuzu öne sürmüştür. Pek çok kişi bu çıkarım konusunda rahatsızdır, zira çoğu bir hayvana kasıtlı veya gereksiz bir şekilde zalimlik yapılmasının ahlaki açıdan yanlış olduğuna katılmaktadır. Hayvanlar,

en azından pek çoğu hissedilen varlıklardır, acı çekebilir ve mutlu olabilirler, kendilerine ait bir hayatları ve ilgi alanları vardır ve bu da onlara mutlaka “gereksiz yere” zarara uğratılmama konusunda bir çeşit hak sağlıyor olmalı. Peki bu böyleyse, neden onları kendi başına bir amaç olarak görmüyoruz?

Kimileri hayvanların bir değeri olduğunu ancak insanların daha değerli olduğunu düşünür. Kimileri insanların daha yüksek kapasitelerine işaret eder ve hayatlarımızın hayvanların hayatından daha değerli olduğunu öne sürer. *Fellow Creatures: Our Obligations to the Other Animals* (2018) kitabımda, bu argümanların hiçbirinin işe yaramadığını öne sürüyorum. İnsanlar diğer hayvanlardan daha önemli değildir, diğer hayvanlardan üstün değildir, diğer hayvanlardan daha iyi bile değildir. Bu tam olarak insanlar ve hayvanların “eşit” olması nedeniyle değil de bu karşılaştırmaları yapmak için bir gerekçemizin olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu tarz karşılaştırmalar, karşılaştırılan iki şeyin ortak bir standarda tabi olmasını gerektirmektedir ki biri diğerinden daha yüksek bir seviyede karşılayabilsin. Bahsetmiş olduğum türden karşılaştırmaları gerekçelendiren ortak standartlar bulunmamaktadır.

Bir dakikalığına Kant’a geri dönelim. Onun argümanı aşağı yukarı şöyleydi. Ben rasyonel bir canlıyım. Bir şeyin benim ve sevdiğim için iyi olduğuna karar verdiğimde, buna mutlak olarak iyi bir şey olarak davranırım. Yani, bunun peşinden gitmek için iyi bir nedenim olduğuna karar veririm; bir başkasına zarar vermediğim veya yanlış yapmadığım sürece. Dahası, başkalarının da benim bu arayışıma, eylemlerime karışmayarak ve seçimlerimi manipüle etmeyerek saygı duymalarını ve hatta belki de ihtiyaç duyduğumda bu amaçlarıma ulaşma konusunda yardımcı olmalarını bekleyebileceğimi düşünürüm.

Bu açıdan, amaçlarımızın peşinden gitmeyi seçtiğimizde, kendimiz ve başkaları için bir dizi talep oluştururuz —birimizi karşılıklı saygı ve yardım konusunda yükümlü tuttuğumuz bir dizi kural. Rasyonel varlıkların birbiri için koydukları birbiriyle bağlantılı kurallar dizisi, bizi, ortak ahlak kuralları altında ortak amaçların peşinden giden bir ahlak toplumu haline getirir. Kant buna “Amaçlar Krallığı” demiştir. Ahlak yasasının ortak yazarları olarak birbirimize “kendi başına bir amaç” payesi veririz.

Kant hayvanlara kendi başına bir amaç olarak davranılmaması gerektiğini düşünür çünkü bu topluluğun bir parçası olamazlar. Otonom rasyonel varlıklar olmadıkları için, kurallar koyamaz ve bunlara karşılık veremezler. Ama Kant’ın hikâyesi eksiktir. Bir seçim yaptığımda, kendime belirli bir amaca ulaşmaya çalışma konusunda bir kural koyuyorum ve başkalarına da bana karışmamaları ve hatta belki de yardımcı olmaları için bir kural koyuyorum. Ama bu kararın öncesinde başka bir karar daha alıyorum: Bir şeye, sırf benim için iyi veya sevdiğim biri için iyi olduğu için, kendim ve başkaları tarafından mutlak iyi olarak muamele edilmesine karar veriyorum. Bu, “kendi başına bir amaç” payesi talep ettiğim öncelikli konulardan biri.

Sadece bir şeylerin benim için iyi veya kötü olabileceği bir canlı olduğum için, iyiliğime mutlak iyilik olarak muamele edilmesini talep ediyorum. Ama bir şeyler yalnızca insanlar için iyi veya kötü olamaz: Bu tüm hayvanlar için de geçerlidir. Rasyonel varlıklar için iyi olan şeylere mutlak iyi olarak muamele edilirken diğer hayvanlar için iyi olanın görmezden gelinmesi veya önemsenmemesi için herhangi bir neden yok. Bu açıdan hayvanlar da kendi başına bir amaç.

Kant, Amaçlar Krallığı'nda birbirimiz için yasalar oluştururken hayvanların bize katılamayacağı konusunda haklıydı. İnsanlarla olan ahlaki ilişkilerimiz hayvanlarla olan ahlaki ilişkilerimizden farklı. Ancak hayvanlar için iyi olana mutlak iyi olarak muamele etmek için bir nedenimiz var. Bu neden de basitçe bir başkasının iyiliği, kendisi için bir şeylerin iyi veya kötü olabileceği bir canlının iyiliği.

Hayvanlara muamele etme şekillerimizdeki farkların bir kısmı insanlar ve diğer hayvanlar arasındaki farklılıklar temelinde gerekçelendirilebilir —onlar için iyi ve kötü olana ilişkin farklar veya bazı durumlarda ne kadar iyi veya kötü olabileceğine ilişkin farklar. Ancak, ötekine karşı gösterdiğimiz korkunç muamele, muhteşem ve giderek büyüyen boyutlarda bir ahlaki gaddarlık ve artık onları düşünme ve onlarla etkileşime geçme şekillerimizde radikal bir değişiklik yapmanın zamanı geldi.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler meselelerine yoğunlaşan, gönüllülük odaklı, açık erişim, akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını, ekibimizde gönüllü olarak görev almak için sosyalbilimler.org/basvuru sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube'da @sosbilorg kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*'i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde *sosyalbilimler.org*'da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

sosyalbilimler.org'da yayımlanan metin, video ve podcastlerin paylaşıldığı Telegram grubuna t.me/sosbilorg adresinden katılabilirsiniz.